

PROF. DR. ROB MARTENS (OPEN UNIVERSITEIT):

‘Het Nederlandse onderwijs klooit maar wat aan’

Er is iets gaande in het Nederlandse onderwijs. Daar is hoogleraar Onderwijsvernieuwing Rob Martens van de Open Universiteit van overtuigd. ‘Ik merk het in gesprekken met leerkrachten en schoolbesturen. We staan aan de vooravond van de grootste onderwijsvernieuwing in vijfhonderd jaar.’

Het onderwijs zoals we dat nu kennen, heeft zijn langste tijd gehad. En dat heeft te maken met dat soort dingen’, zegt Rob Martens, hoogleraar Onderwijsvernieuwing bij de Open Universiteit. Hij wijst naar de mobiele telefoon die het gesprek opneemt. ‘De opkomst van dergelijke apparaten – smartphones maar ook tablets – heeft een disruptief effect op het onderwijs. Die nieuwe technologie verandert alles.’

Martens deed onder meer onderzoek naar de iPadscholen van Maurice de Hond. ‘Ik heb De Hond diverse keren gesproken, onder meer over zijn drijfveren. Hij vertelde dat hij een geschikte school zocht voor zijn dochtertje. Hij wilde niet dat ze naar een school zou gaan waar ze zich door een standaard curriculum heen moest werken, terwijl ze veel op een tablet zat en alle mogelijke informatie tot haar beschikking had. Kinderen van nu hebben al heel veel kennis en hebben geen zin op school te moeten leren wat ze al weten.’

MOTIVATIEPROBLEEM

Welbeschouwd is het Nederlandse onderwijs decennialang amper veranderd. ‘Je wordt in een bankje gestopt. ‘Sla je boekje open

op pagina 7. We gaan rekenen.’ Iedereen wordt door dezelfde mal gehaald – want dat is wat een boek doet. In mijn tijd was er pas aan het eind van de basisschool de eerste mogelijkheid voor differentiatie: je kon naar het vmbo, de havo of het vwo. Daarbij deden – en doen – zich een paar problemen voor. Eén: het blijkt ongelooflijk lastig van het ene bakje naar het andere te springen. Van de jongeren die van het mbo naar het hbo gaan, valt alleen al in het eerste jaar veertig procent uit. Twee – en daar wijst de onderwijsinspectie ook geregeld op –: het Nederlandse onderwijs kampt met een enorm motivatieprobleem. Ook andere landen hebben met dit probleem te maken, maar in ons land speelt het sterker en dat is zorgwekkend.’

GAPEND GAT

Veel uitval en een gebrek aan motivatie. Een ongelukkige samenloop van omstandigheden? Martens vermoedt iets anders. ‘Ik spreek bijna wekelijks schoolbesturen en leerkrachten. Veel mensen in het onderwijs hebben last van een gevoel van onbehagen. Ze voelen dat het anders moet. Het doet denken aan de bankkantoren van tien jaar geleden, met hun balies waar je contant geld kon opnemen terwijl bijna iedereen pinde en zijn bankzaken thuis op de pc regelde. Het banksysteem is ingehaald door de

technologie. Voor ons onderwijs geldt hetzelfde. De mensen in het onderwijs zeggen het zelf ook: 'Hoe kan het dat het onderwijs doet alsof er niets veranderd is?' Ze zien dat er een gat gaat.'

NIEUWE BEROEPEN

Het onderwijs moet volgens Martens jonge mensen voorbereiden op de wereld van morgen. 'Dat gebeurt nu niet. Door de komst van nieuwe technologie zijn veel beroepen compleet veranderd. Ik heb een nichtje dat mediamanagement studeert. Tien jaar geleden begeleidden mediamanagers vooral drukprocessen. Ze wisten wat erbij kwam kijken om een boek te drukken en wat dat kostte. Toen kwamen de pdf's. Sindsdien wordt er veel minder drukwerk besteld. Wil je toch drukwerk? Dan heb je via internet zo een offerte. Eitje. Kortom: dat vak is compleet veranderd. De afgelopen tien jaar tijd zijn veel beroepen opgehouden te bestaan of compleet veranderd, en zijn weer allerlei nieuwe beroepen ontstaan. Neem *virtual reality*. Je zet zo'n vr-bril op en ziet je woonkamer, met daarin de IKEA-meubels geprojecteerd die je op het oog hebt. Je ziet meteen hoe dat staat en of ze in je kamer passen. Als je nagaat wat dat alleen al voor het onderwijs kan betekenen ...'

Dat we altijd toegang hebben tot kennis, betekent dat dat we geen kennis meer hoeven te vergaren? Kunnen we volledig vertrouwen op wat we vinden op internet? Martens: 'Daar is eindeloos veel discussie over. Sommige mensen vinden bijvoorbeeld dat je de rekentoets moet afschaffen, want op elke telefoon zit een rekenfunctie. Anderen werpen tegen dat daardoor een generatie ontstaat die alleen maar over fragmentarische kennis beschikt en geen verbanden ziet of legt. Persoonlijk betwijfel ik dat. Ik denk dat deze laatste categorie het lerend vermogen van mensen onderschat. Als mensen geïnteresseerd – kortom: gemotiveerd – zijn, willen ze graag uitzoeken hoe de verbanden liggen.'

KRITIEK VERSTOMD

Er zijn volgens Martens twee redenen om wat minder krampachtig om te gaan met digitale informatiebronnen. 'Ten eerste, of we het nou leuk vinden of niet: jongeren zoeken op internet. Dat houd je niet tegen. Wat belangrijk is, is dat ze kritisch leren kijken en door manipulatie heen kunnen prikken. Ga maar eens op grond van op internet gevonden informatie aan de slag. Doe maar eens een proefje, bouw maar eens iets. Heb je alle aanwijzingen stipt opgevolgd en werkt het niet? Dan klopt de informatie niet. Ten tweede: in het begin waren veel mensen sceptisch over de

“ Er is iets
aan de hand
in het onderwijs,
dat voel je. ”

**ROB MARTENS:
'HET ONDERWIJS MOET JONGE
MENSEN VOORBEREIDEN OP
DE WERELD VAN MORGEN. DAT
GEBEURT NU NIET.'**

Prof. dr. Rob Martens

kwaliteit van de artikelen op Wikipedia, maar die kritiek is verstomd. De informatie op Wikipedia is actueler dan de gerenommeerde *Encyclopedia Britannica*. Het is niet voor niets dat er tegenwoordig geen encyclopedieën meer worden verkocht.'

NIEUWE ONDERWIJSCONCEPTEN

Op tal van scholen worden nieuwe onderwijsconcepten in praktijk gebracht. Martens noemt er twee: de iPadscholen in het primair onderwijs en Agora Niekée (Roermond) in het voortgezet onderwijs. 'Die scholen zeggen: laten we ophouden kinderen verplicht in een bepaald bakje te zetten. Deze scholen stellen de leervraag van de leerling centraal. Het interesseert hen niet of de leerling naar het vmbo of het vwo wil. Alle leervragen lopen door elkaar. Als jij de capaciteiten hebt om naar het vwo te gaan maar liever met je handen werkt, waarom moet je dan vwo doen? Het gaat erom dat je doet wat je graag doet en waar je goed in bent.'

Typerend voor het onderwijs op Agora is een leerling van een jaar of veertien die gegrepen is door 3D-printen. Martens: 'Dat vindt

Het onderwijssysteem is ingehaald door de technologie.

hij machtig interessant. Het is voor hem het pad dat hem door het curriculum voert. De kapstok om Engels te leren. De kapstok om te willen weten hoe natuurkunde werkt. Zo is leren ook zinvol en leuk. Dat betekent dat het onderwijs radicaal anders moet. Weg met de scheiding tussen de onderwijstypen. Weg met de scheiding tussen de vakken. Neem wat en hoe een leerling wil leren als uitgangspunt en hang daar je vakken aan op, voor elke leerling afzonderlijk. Dat kan – maar alleen met tablets. Die houden ook precies de progressie van de leerlingen bij. De leerkracht ziet meteen met welke stof de leerling moeite heeft en kan vervolgens gericht lesstof aanbieden om dat bij te spijkeren. Dat werkt ook motiverend voor de leerling. Die hoeft niet voortdurend opgaven te maken die hij allang snapt en kan gericht werken aan de stof die hij nog niet beheerst.’

VUURTJE BRANDEND HOUDEN

In het *AD* kreeg een artikel over dit onderwerp de kop ‘Scholentappen af van traditionele klassen met juf of meester’. Gaan leerkrachten inderdaad verdwijnen? Martens: ‘Dat denk ik niet. Wel denk ik dat scholen er over tien jaar volkomen anders uitzien dan nu. Kijk, als ons nú gevraagd zou worden een onderwijssysteem op te zetten dat kinderen goed voorbereidt op de samenleving van morgen, zouden we ze *nooit* in jaarklassen bij elkaar zetten en onderwerpen aan een curriculum dat voor iedereen hetzelfde is. Dan zouden we een systeem ontwikkelen dat veel wegheeft van de iPad-scholen. De juf en de meester verdwijnen niet, ze krijgen een andere rol. Meer die van coach. Iemand die het vuurtje van leergierigheid brandend houdt in plaats van uitblaast.’

Kortom: Martens voelt wel wat voor iPadscholen. ‘Ik weet dat er kritiek is op bepaalde elementen van de iPadscholen. Maar de keren dat ik er ben gaan kijken, kreeg ik echt het gevoel: dit werkt. Ik kan het alleen niet hardmaken.’ Hij buigt voorover, om zijn punt kracht bij te zetten. ‘Al met al is er de afgelopen vier jaar 80 tot 100 miljoen euro aan onderzoeksgeld verdwenen. Wegbezuinigd, om gaten bij OCW te dichten. Een enorme kaalslag is het gevolg. Daardoor hebben we bij vernieuwende, veelbelovende onderwijsconcepten zoals Agora en de iPadscholen

amper onderzoek kunnen doen. Ik word voortdurend door de landelijke pers gebeld: ‘Hebt u al resultaten?’ Nee, en die komen er ook niet, omdat er geen geld voor is. Per onderwijsvernieuwing heb je grofweg 1 miljoen euro nodig voor onderzoek, monitoring, sturen en ondersteunen. Dat lijkt misschien veel, maar weet je hoeveel geld er omgaat in het onderwijs? Bijna veertig miljard euro op jaarbasis! Als je nagaat hoeveel tijd, geld en moeite er alleen al in de iPadscholen is gaan zitten en hoeveel je kunt besparen als je weet welke aspecten maken dat iets wel of niet werkt, zodat andere scholen er ook weer verder door komen ... Samengevat: we staan aan de vooravond van de grootste verandering in het onderwijs van de afgelopen vijfhonderd jaar en we hebben geen enkel bewijs dat het nieuwe onderwijs ook echt werkt. Niemand weet wat werkt en wat niet. Ik ook niet. Gevolg: het Nederlandse onderwijs klooit maar wat aan.’

VERSPILLING VAN TALENT

‘Mijn aanklacht tegen het onderwijs is dat er veel talent wordt verspild. Veel mensen zijn uit het onderwijs gekukeld. Hadden die geen talent? Natuurlijk wel. Ik maak vaak de vergelijking met formule 1-coureur Max Verstappen. Die deed het niet goed op school. Hij wilde dingen *doen* op school en dat ging niet. Als Max niet een vader had gehad die hem hielp zijn talent te ontwikkelen, hadden wij nooit geweten wat voor een uniek racetalent hij had. In het onderwijs barst het van de kinderen zoals Max. Kinderen die hun talenten niet kunnen ontwikkelen. Dat heeft grote maatschappelijke risico's. Als we deze mensen en hun talenten verwaarlozen, is de stap naar de criminaliteit niet groot. Lees voor de aardigheid eens het boek *Mocro Maffia*. Allemaal drop-outs. Wat zou er van die jongeren terecht zijn gekomen als de school hen binnenboord had weten te houden?’

IMPASSE

Er lijkt sprake van een impasse. Wat moeten scholen – maar ook pabo's – in de tussentijd doen, zolang we niet weten of (bijvoorbeeld) iPadscholen wél werken? Martens: ‘Ik roep iedereen op: ga kijken op fundamenteel vernieuwende scholen zoals Agora Niekée in Roermond. Dat zal trouwens nog niet meevallen, want dergelijke scholen hebben vaak een wachtlijst van maanden. Waarom zou je daar moeten gaan kijken? Niet omdat je het zó moet gaan doen, maar omdat je dan ziet hoe het ook kan, en wat er gaande is. Maar nog belangrijker is dat je als leerkracht een onderzoekende houding hebt of krijgt. Vogel samen – eventueel samen met onderzoekers – uit hoe je het onderwijs kunt kantelen.’

TEKST EN FOTOGRAFIE MARTIN VAN ROOIJ